

SZENIK ILONA - HALMOS KATALIN

ÉNEK-ZENE

TANTERV
AZ V-VIII. OSZTÁLYOK SZÁMÁRA

ERDÉLYI TANKÖNYVTANÁCS
KOLOZSVÁR, 2003

ROMÂNIA

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE

DIRECȚIA GENERALĂ ÎNVĂȚĂMÂNT PENTRU MINORITĂȚI
Str. G-ral Berthelot 30, Ro 70738 București

Nr. 34055/7.06.2000

ISJ Harghita

Va trimitem alaturat, varianta de programa pentru predarea disciplinei Educatie Muzicala la clasele I–VIII din invatamintul in limba maghiara si recomandarile privind predarea acestei discipline la clasele in limba *-----

Aceste materiale au fost aprobate de catre conducerea Ministerului Educatiei Nationale prin "Notificarea privind aplicarea Curriculumului scolar de Educatie Muzicala pentru invatamintul in limbile minoritatilor nationale" cu nr. 34055/6.06.2000.

ISJ va trimite materiale privind predarea Educatiei Muzicale in unitatile de invatamint in care acestea vor fi aplicate in mod treptat din anul scolar 2000-2001, in clasele de inceput de ciclu.

* –maghiara
– rromani

DIRECTOR GENERAL

MURVAI LASZLO

BEVEZETÉS

A zenei nevelés szerves része az általános iskola esztétikai nevelésének. Több irányban segíti elő a tanulók személyiségének kialakítását. Hatással van a személyiség minden összetevőjére: érzelmi világára, értelmi képességére, pszichomotorikus készségeire, valamint az alkotókészség kibontakozására.

A zene egyidejűleg művészet és tudomány. Sajátos kifejező eszköztára van, melynek elsajátításához megfelelő zenei készségek szükségesek: hallás utáni felfogás, gyakorlás és írás-olvasás.

Kodály Zoltán szerint a cél: zenét művelő, zenét élvező és értő közönséget nevelni.

Míg az I-IV.osztályban a zenei nevelés elsősorban az intuitív elsajátításra alapoz, addig az V-VIII. osztályban az előzőleg kialakított készségeket és a zenei kifejezőeszközök használatát a tudatosítás szintjére kell emelni. Ezzel párhuzamosan növekszik a zenével kapcsolatos tudnivalók mennyisége is: zeneelmélet, a műfajok és az ezekhez kapcsolódó fontosabb zenetörténeti adatok ismerete.

A tanterv jelenlegi formája a közoktatási reform elveit alkalmazza; az iskolai zenetanítást szervesen, egységes szemlélettel illeszti be a tanítás teljes folyamatába:

- középpontjában a személyiség lényeges összetevőinek fejlesztése áll;
- az informatívakkal szemben túlsúlyban vannak a formatív tényezők;
- a tanterv kiindulópontja a keretcéltűzés (lásd I.), ehhez igazodnak az általános követelmények, az oktatási tevékenység és az oktatás tartalma;
- a követelményrendszert, a tevékenységek milyenségét és az oktatás tartalmát egységes szemlélettel felépített külön tömbökben tárgyalja (lásd minden osztály esetében az **A** és **B** jelzésű tömböket és ezek alpontjait, a keretcéltűzéseknek megfelelően);
- az általános követelményeknek felel meg a tanulási tevékenységek változatosága és az énekes vagy hangszeres előadásra és meghallgatásra szánt példaanyag;
- a tartalom rugalmassága lehetővé teszi az adott körülményekhez való alkalmazkodást; például: hangszeres oktatás*, élő zene, helyi népzene stb. beiktatása, valamint az alkotókészség fejlesztése rögtönzésekkel**.

Az ének-zene tantárgyának anyaga spirálisan tervezett: a tárgykörök minden évfolyamban ismétlődnek. A feladatok nehézségi foka és a tananyag mennyisége fokozatosan növekszik. A tartalommal arányosak az elvárások, azaz a követelmények.

A magyar tannyelvű iskolákban az általános elveket a zenei anyanyelv sajátosságából kiindulva alkalmazzuk. Gyakorlatilag ez elsősorban a felhasznált zenei anyagban tükröződik: magyar népdalok, magyar zeneszerzők művei; és a zenei anyagban természetesen helyet kap a román nép és más népek zenéje is. A felsőbb osztályokban az egyetemes zeneirodalom alkotásai kerültek központi helyre.

* Az V-VIII. osztályban, ahol az oktató felkészültsége és az iskola anyagi lehetőségei lehetővé teszik, egyéni vagy kiscsoportos **hangszeroktatás** is bevezethető. A hangszeroktatás mindenképpen emeli az osztályon kívüli tevékenységek minőségét (ünnepélyek, előadások stb.). Az osztályban végzett oktatás keretében (amelyre a jelen tanterv vonatkozik) a hangszereken játszó tanulók aktívan vehetnek részt a tanítási folyamatban (illusztrálás, kíséret).

** Az **improvizációs készséget** nem kell minősíteni, ezzel is hangsúlyozzuk kötetlen jellegét.

A CÉLKITŰZÉSEK KERETE

1. Az énekes és hangszeres előadókészség fejlesztése
2. A zenei kifejezőeszközök megismerése, tudatos és kreatív alkalmazása
3. A zenei műveltség kialakítása: a zenei felfogóképesség fejlesztése

AZ OSZTÁLYOK TANTERVEI

V. OSZTÁLY

A. Általános követelmények és tanítási tevékenység

1. Az énekes és hangszeres* előadókészség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
1.1. Énekeljenek egy és két szólamban egységes, szép hangszínnel.	Hangképzés, intonációs gyakorlatok; az egyéni éneklőkészség fejlesztése
1.2. Tanuljanak dalokat kottából és hallás után.	Tudatos memorizálási gyakorlatok
1.3. Ismerjék a közös éneklés örömét.	Kórustevékenység

2. A zenei kifejezőeszközök megismerése és tudatos alkalmazása

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
2.1. Alkalmazzák a tanult zenei kifejezőeszközöket és a rájuk vonatkozó ismereteket.	Ismerjék fel és reprodukálják, olvassák és írják a ritmus és a dallam összetevőit.
2.2. Határolják el és hasonlítsák össze a zenei egységeket.	Gyakorlás hallás után és kottából
2.3. **Használják a zenei kifejezőeszközöket rögtönözve.	Improvizációs gyakorlatok

3. A zenei felfogóképesség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
3.1. Alkalmazzák az ismereteiket a zenehallgatásban.	Gyakorlatok megfigyelési szempontokkal
3.2. Fejezzék ki a zenével kapcsolatos képzettársításait.	Történetek, képek, hangulatok kifejezése szavakkal, rajzban, mozdulatokkal
3.3. Vegyenek részt zenei megnyilvánulásokon.	Ifjúsági operaelőadások, hangversenyek, ünnepélyek látogatása

B. A tanítás tartalma

1. Énekes és hangszeres* tevékenységek

– Hangképző gyakorlatok: egységes hangszín kialakítása, tiszta intonáció, helyes légzés, világos szövegkiejtés; hangerő és tempó tudatos alkalmazása; a tanár vezénylőmozdulatainak tudatos követése.

2. A zenei kifejezőeszközök: készségfejlesztés és ismeretek

– A hangról általában. A zenei hang tulajdonságai:

a) Ritmus

– Az I–IV. osztályban tanult ritmuselemek és ütemfajták ismétlése.

– Tudatosítás: a hangértékek és ütemfajták megnevezése: negyed, nyolcad, negyed szünet, félhang érték, 2/4-es ütem; 4/4-es ütem, egészhang, fél és egész szünet; 3/4-es ütem, értéknyújtó legato, értéknyújtó pont, pontozott félérték; a zászlóval írt nyolcad és szünete. A tanult értékek összefoglaló táblázata.

– Új anyag: ritmusképletek: szinkópa, pontozott negyed-nyolcad (éles és nyújtott ritmus). Korona.

b) Dallam

– Az I–IV. osztályban tanult dalok ismétlése és új dalok tanulása (részben kottából, részben hallás után).

– A dalok hangkészlete (fokozati sorrendben): szó-mi, lá-szó-mi, szó-mi-dó, dó-ré-mi, lá-szó-mi-ré-dó, majd kiegészítve: felső dó, alsó lá-szó, fá, ti, alsó ti.

– Új hangmagasságok: felső ré-mi;

– Dallami legato.

c) Zenei jelzések a kottaképben

– Ismétlőjelek, prima/secunda volta, Da Capo al Fine;

– Tempojelzések, metronóm (Allegro, Allegretto, Moderato, Andante);

– Dinamikai jelek: p, mf, f, crescendo-decrescendo.

d) Többszólamú érzék fejlesztése

Kanon két és három szólamban, két és háromszólamú egyszerű ritmusgyakorlatok, ritmus és dallami osztinató, váltott orgonapont dó-szó, hangokon.

e) Formaérzék fejlesztése

Az I–IV. osztályban gyakorolt formai egységek felismerése a már ismert és az újonnan tanult dalokon: strófa, dallamsor, refrén; részek közötti viszonyok (azonos, hasonló, különböző), a felépítés elvei (ismétlés, visszatérés, variálva is, összefűzés); rondó. A ritmus és a dallam tagoló szerepe a strófában; a részek aránya (ütemszámmal mérve).

f) **Improvizáció

– Kétütemes ritmus/dallamegységek alkotása; összefűzésük az ismert formaépítési elvek szerint; egyszer dallamegységek tükör és rák menetben.

3. A zenei műveltség elemei

– Az I–IV. osztályban gyakorolt megfigyelési szempontok alkalmazása: azonos és különböző, visszatérő részek, hasonlóság és variáció. Hangszínek: énekhang-színek, hangszeres hangszínei: fúvós, ütős és vonós hangszercsoportok (néhány jellegzetes népi hangszer is).

– Mi az hogy: népi együttes, táncház (hangszeres együttes, néptánc, hangszeres és énekelt táncdallam).

Könnyen énekelhető témák memorizálása kottából (például: sétatéma Muszorgszkij: *Egy kiállítás képeiből*). A többször meghallgatott zeneművek jellegzetes részleteinek felismerése.

– Ismeretek a meghallgatott zeneművekkel kapcsolatban: zeneszerző, a mű címe.

4. Dalkészlet-javaslatok

Árktot ugrott a szúnyog; A bundának nincs gallérja (népies dal); *Cântecul miresei; Dalra táncra* (kánon); *Énekeljünk, énekeljünk; Elmegyek, elmegyek; Hová mégy, hová mégy; Haj, Dunáról; Hull a szilva; Hüccs ki disznó; Joc din Oltenia; Jaj, de jó, hogy makk is van; Kelj föl, juhász; Kicsi vagyok, nagy az eszem; Kiment a ház az ablakon; Készen áll már a híd; Kolozsváron egy almafa; Látom a szép eget; Megismerni a kanászt; Összegyültek az izsapi lányok; Szűröm volna, tarisznyám; Trece ploaie; Újévi köszöntő; Virágos kenderem;*

Ádám Jenő: *Szállj, szállj pille*; Moniot D'Arras: *Oly jó a nyár*; Bárdos Lajos: *Öreg kutya*, Pretorius: *Hólobos téli ég*, Terényi Ede: *Szi mondóka, Táncoló*, Vermesy Péter: *Pimpimparé*, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 10, 11, 12, 14, 23.

5. Zenehallgatási javaslatok

Népzenei felvételek: tetszés szerint válogatott szokásdalok és táncdallamok.

Bartók Béla: *Gyermekeknek, füzetek, Hegedűduók, Román táncok, C-dúr rondó, Este a székelyeknél*; Johann Sebastian Bach: *Ana Magdalena*; Bach-füzetből: *Menüett*, az *I. Brandenburgi verseny III. tétel*; Beethoven: *részlet az V. szimfónia IV. tételéből*, az *I. szimfónia III. tétel*; Enescu: *I. rapszódia*; Drăgoi: *Divertiment rustic*; Kodály: *részletek a Hány János-ból* (vagy a szvitből), például *Bécsi harangjáték, Ábécédé, Napóleon csatája*; *részletek a Székelyfonó-ból*, a *Marosszéki táncok-ból*, a *Páva variációk-ból*; *részletek Mozart műveiből: Kis éji zene, II–III. tétel, Á-dúr szonáta: Török induló*; *részletek Muszorgszkij: Egy kiállítás képei* című művéből; Prokofjev: *Péter és a farkas*; Schumann: *válogatás a Gyermekjelenetek* albumból.

Függelék

Az I–IV. osztály anyagának ismétlését az osztály tudásszintjéhez kell alkalmazni – kb. egy félévnyi időtartamban; a hangsúly a készségfejlesztésen és az ismeretek tudatosításán van.

**Improvizációnál: kétszólamú ritmusgyakorlatok, a kíséret hangszínének változtatásával (taps, kopogás, dobbantás, ritmushangszerek).

VI. OSZTÁLY

A. Általános követelmények és tanítási tevékenység

1. Az énekes és hangszeres* előadókészség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
1.1. Énekeljenek egységes, szép hangszínnel egy- és kétszólamban.	Hangképzés, intonációs gyakorlatok
1.2. Tanuljanak dalokat hallás után és kottából.	Tudatos memorizálási gyakorlatok
1.3. Illeszkedjenek be a kórus közösségi fegyelmébe.	Kóruspróbák
1.4. Énekeljenek hangszeres kísérettel.	A tanár vagy hangszeren játszó társak kísérete

2. A zenei kifejezőeszközök megismerése és tudatos alkalmazása

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
2.1. Alkalmazzák a régi és új kifejezőeszközöket és a rájuk vonatkozó ismereteket.	Felismerési, reprodukálási gyakorlatok; a ritmus és a dallam összetevőinek olvasása és írása
2.2. Elemezzék a tanult és meghallgatott zene formai egységeit.	Formaérzékfejlesztő gyakorlatok, kottából és hallás után
2.3. **Használják formai ismereteiket rögtönözve.	Improvizációs gyakorlatok

3. A zenei felfogóképesség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
3.1. Alkalmazzák az ismereteiket a zenehallgatásban.	Társasjátékok, versenyek
3.2. Tájékozódjanak a zenei életben.	Ismeretekkel előkészített opera- és hangverseny-látogatás, rádióhallgatás, TV-nézés

B. A tanítás tartalma

1. Énekes és hangszeres* tevékenységek

Hangképzés: A hangterjedelem bővítése kétvonalas g-ig; a hangerő növelése. Dinamikai árnyalatok, hangszínek, tempó, hangsúlyok énektechnikai megoldása.

Népdalok tiszta és kifejező éneklése, szép szövegmondással, csoportban és egyénileg.

Kánonok, könnyű, kétszólamú darabok előadása.

2. A zenei kifejezőeszközök: készségfejlesztés és ismeretek

a) Ritmus

Tizenhatodérték és szünet, pontozott nyolcad-tizenhatod (kis éles és nyújtott ritmus); 3/8-os ütem; felütés és csonka ütem, kontratimp.

b) Dallam

Új hangmagasságok: a kétvonalas oktávszakasz *f* és *g* hangja.

Hangközök: prim, oktáv, kis- és nagyszekund (egész és félhang lépés), kis- és nagyterc, kvart, kvint, szekst, szeptim.

Pentaton hangsorok: *lá, dó, ré, mi, szó* végződés; átfutó idegen hangok.

Pentachord és hexachord.

C-dúr hangsor, természetes á-moll.

Módosítójelek: kereszt, bé, feloldójel.

c) Zenei jelzések a kottaképben

Előadásmód jelzése: népdalokban Tempo giusto, Parlando, Rubato; audíció keretében: Maestoso, Alla marcia.

Tempójelzések: accelerando, rallentando.

d) Többszólamú érzék fejlesztése

Az V. osztály gyakorlattípusai az új zenei elemekkel bővítve; a funkcióérezék megalapozása: első és ötödik fokú akkordok felbontásban és együtthangzásban, funkciós felépítésű dallammal társítva.

e) Formaérezék fejlesztése

Az előző ismeretek kiegészítése: motívum, frázis, periódus (zárlati ellentét); külső és belső bővülés.

f) **Improvizáció

Irányított gyakorlatok (lásd függelék)

3. A zenei műveltség elemei

– Mit jelentenek a következő fogalmak: énekkar (egynemű, vegyes) szimfonikus zenekar (hangszercsoportok és felállítás); opera (műfaj és intézmény)?

– A többször meghallgatott művek témájának felismerése, éneklése, elemzése a formai ismeretek szintjén.

– Ismeretek a meghallgatott művekkel kapcsolatosan: zeneszerző, a mű címe, az előadó milyensége (szóló hangszer, ének, zenekar stb.).

– A zenehallgatás anyaga: kis formák (miniatűrök, szvitek, variációs formák, kórusművek).

– Társasjátékok, versenyek: művek és témák felismerése, szerzők megnevezése stb.

4. Dalkészlet-javaslatok

A kenderem kiázott; Által mennék én a Tiszán, Árokiparti kökény; Alunelul; Balog Ádám nótája (népies dal); Cununa; Csömödéri falu végén; Egy szem búza; Ej, haj, vadliba; Erdő, erdő, de magas a teteje; El kéne indulni; Egy nagyorrú bolha; Este van már nyolc óra; Ébred már a hajnaltündér (kánon); Elvesztettem páromat; Esik eső; Ej, haj, gyöngyvirág; Fúdd el, jó szél; Hidló végé; Hervad az a rózsza; Ha felmegyek a gyalui nagy hegyre; Hej, fűrjecském; Hipp, hopp, itt is; Három szabó legények; Házasodik a tücsök; Keresztúri saláta; Körtéfa; Kolozsváros olyan város; Kis pej lovam; Kifeküdtem én a magas tetőre; Kőműves Kelemen; Madárka, madárka; Már ébred a hajnal; Megrakják a tüzet; Mikor én még legény voltam; Meghalok Curgóért; Miorița, Repülj, páva; Szántottam gyöpöt; Szél fut a nádason; Van már nekem szép új csizmám; Vai, săracul pui de cuc.

Ádám Jenő: *Hull a hó*; Bárdos Lajos: *Ősz* (kánon), *Májusi kánon*, *Ringató*, *Két kis madár*; Brahms: *Bölcsődal*; Beethoven: *Örömóda*; Cherubini: *Dó-dó kánon*; N. Ionescu: *Ceata lui Pițigoi*; Jagamas János: *Három szabó legények*; Kodály Zoltán: *Jaj, de árva*, *Ég a gyertya*, *Fújj, szél, fújj*; D. G. Kiriác: *Hora mare*, *Revedere*; A. Pop: *Cântec de pace*; Vermesi Péter: *Pimpimpáré* 17, 18, 19, 20, 22, 28, 30, 32, 40, 46, 47.

5. Zenehallgatási javaslatok

Bach: *H-moll szvit* (részletek); Bartók Béla: *Mikrokozmosz* I.14. *Kérdés és felelet*, I.16. *Párhuzamos mozgás*, I.31. *Tánc kánon-formában*, II.65. *Párbeszéd*; *Magyar képek* (válogatás). Beethoven: *Für Elise*; *Kontratáncok*; Boccherini: *Menüett*; Brahms: *Bölcsődal*, *Magyar táncok*; Benjamin Britten: *Variációk és fuga egy Purcell témára* (részletek); Chopin: *Valcerok*; S. Drăgoi: *Miniatűrök zongorára*; Enescu: *Impresii din copilărie*, II. *rapszódia*; Erkel Ferenc: *Hunyadi László* (részletek: *Meghalt a cselszövő*, *Palotás*); Grieg: *Peer Gynt – szvit* (részletek); Joseph Haydn: *Üstdob szimfónia*, II. tétel; Händel: *Vízizene* (részletek); Kodály: *Páva variációk* (zenekar, részletek) és *Felszállott a páva* (vegyeskar Ady szövegére), *Mátrai képek*; Mozart: *Jupiter szimfónia – Menüett*, *Figaro házassága* (*Figaro*, *Cherubino*); Ciprian Porumbescu: *Ballada*.

Függelék

– Intonációs gyakorlatok a hangközök és a tanult hangnemek rögzítésére: a pentatónia dallamfordulatai; diatonikus dallamfordulatok pentachordban, hexachordban, C-dúrban és a-mollban; az utóbbiakban: hármashangzat első és ötödik fokra.

– ** Az improvizációs gyakorlatokban az irányítás szempontjai kövessék a formaérzék-fejlesztés fokozatait: alkossanak megadott motívumokból frázist, periódust, bővítsék, szűkítsék. Megkezdett dallamot egészítsenek ki nyitott, majd zárt frázissá, kapcsolják össze periódusként.

VII. OSZTÁLY

A. Általános követelmények és tanítási tevékenység

1. Az énekes és hangszeres* előadókészség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
1.1. Énekeljenek kifejezően egy és két szólamban.	Hangképzés, intonációs gyakorlatok
1.2. Fedezzék fel az összefüggést a szöveg tartalma és a zenei kifejezőeszközök között.	Elemzés
1.3. Szervezzék meg önállóan a pódiumon való szereplés különböző formáit.	Rendezés, próbák, kellékek összegyűjtése

2. A zenei kifejezőeszközök megismerése és tudatos alkalmazása

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
2.1. Alkalmazzák előző és új ismereteiket.	A tanult hangnemek, ritmuselemek és ütemnemek olvasása, írása, reprodukálása, hallás utáni felismerése
2.2. Elemezzék a tanult és meghallgatott zeneművek formai egységeit.	Formaérvék-fejlesztő gyakorlatok
2.3. **Használják fel készségeiket és ismereteiket rögtönzésekben.	**Improvizációs gyakorlatok

3. A zenei felfogóképesség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
3.1. Idézzék fel emlékezetből a meghallgatott művek témáját.	Memorizálási gyakorlatok
3.2. Különböztessék meg a zenés színpadi műfajokat és a mű részeit.	Felismerési gyakorlatok
3.3. Tájékozódjanak a zenei életben.	Ismeretekkel előkészített opera- és hangverseny-látogatás, rádióhallgatás, tévézés

B. A tanítás tartalma

1. Énekes és hangszeres* tevékenységek

Hangképzés: a VI.osztály tervében jelzett szempontok szerint.
Oldottabb metrikájú parlando, rubato éneklés gyakorlása.

2. A zenei kifejezőeszközök, készségfejlesztés és ismeretek

a) Ritmus

Triola; 6/8-os ütem; vegyes összetételű és váltakozó ütemek.

b) Dallam

Ismétlés: a dúr és moll jelleg tudatosítása és begyakorlása. A módosítójelek alkalmazása.

Összhangzatos és dallamos á-moll.

Népi/egyházi hangnemek = a diatonikus hangrendszer természetes hangjainak kvintsora (F-C-G-D-Á-É-H), a fokokra felépíthető hangsorok: a középponti D-ből két irányban: moll jellegűek (dór, eol, fríg, esetleg lokriszi), dúr jellegűek (mixolíd, jón, líd). A hangnemek rokonságát a tetrachordokból célszerű levezetni.

Előjegyzés: G-dúr, e-moll; F-dúr d-moll.

c) Tempo-dinamika: az előzőleg tanultak gyakorlása.

d) Többszólamú és tonális érzék fejlesztése

Hangzatfelbontásos fordulatok éneklése, majd egyidejű hangoztatása; hangszeren játszott akkordok jellegének felismerése; jobb képességű osztályban I-IV-V-I hangzatok összefűzése dúrban és mollban.

Az együtthangzás szerkesztési módozatai: homofónia és polifónia, utóbbiban imitáció (lásd: *Függelék*)

e) Formaérzék fejlesztése

Kis két- és háromtagúság. Ereszkedő és emelkedő kvintisméltés, visszatérő szerkezet a magyar népdalokban. Szekvenciás ismétlés a dallamstrófában.

f) **Improvizáció:

Bővülés, kvintisméltés, szekvencia (lásd: *Függelék*)

3. A zenei műveltség elemei

Fogalmak jelentésének ismerete: opera, operett, daljáték, balett; egyházi és világi zene. Kamarazene, kamaraegyüttes (röviden, a lényeges megkülönböztető jegyek alapján).

Egy-egy zenés színpadi mű tartalmának olvasása, elmesélése; a szereplők és azok hangfajának megnevezése.

A zenés színpadi művek szerkezeti részeinek felismerése: nyitány, felvonás, színpadi kép, jelenet; szólisták áriája, vokális együttesek, kórus, zenekar; prózai szöveg és balett-betétek.

A zenehallgatásra szánt művek könnyebb témáinak memorizálása.

Népzenei ismeretek (magyar és román népzene): alkalomhoz kötött dalok: a téli ünnepkör dallamai: regösének, karácsonyi kántáló, újévi köszöntő, farsangos; román népzene: kolinda, sorcova, țurcă, plugușor. Tavaszi és nyári szokások: esőkérő (paparuda), aratódal. Életszakaszok dalai: gyermekdal, párosító, (román: lioara), lakodalmas, sirató. Alkalomhoz nem kötött műfajok: ballada (az irodalmi ismeretek felhasználásával), lírai dalok: régi rétegek (pentaton – ereszkedő kvintváltó, egyéb ereszkedő). Régi diatonikus dallamok. Román népzeneben: dojna és dal. Újabb dallamrétegek: új stílus és népies dal. Népi hangszerek és együttesek (az előző ismeretek kiegészítése és rendszerezése). Vokális és hangszeres tánczene.

4. Dalkészlet-javaslatok

Ablakomba, ablakomba; A jó lovas katonának; A kapuba a szekér (lakodalmi); Alkony (kánon); Által mennék én a Tiszán; Apor Lázár tánca; A pünkösdek jeles napján (egyházi népének); Aranyosom hogy vegyelek (lengyel népdal); A szép fényes katonának; Balázsnap köszöntő; Barbu Lăutarul; Capra; Cinege gágu; Cine mere-n cătănie; Colo sus la răsărit; Csillagok, csillagok; Csillagom, révésem; Csütörtökön este; Ébred már a hajnaltündér (kánon); Édes rózsám, szívem kedvese; Enni, inni (szlovák népdal); Én a hegyre (lengyel népdal); Erdő, erdő; Ettem szőlőt; Ez a malom szép helyen van; Foaie verde matostat; Foaie verde și-o lalea; Frunzulița iasomie; Ia-ți mireasă ziua bună (lakodalmi); Hegyek, völgyek között állok; Hej páva; Illik a tánc (farsangos); Jaj, de szépen esik az eső; Juhászlegény a határon furulyál; Kocsi, szekér; Lányok ülnek a toronyban; Magas kősziklának; Meghalt, meghalt a cigányok vajdája; Menyasszony, vőlegény (lakodalmi); Nád a házam teteje; Nem bánom, hogy juhásznak születtem; Odakünn az erdőn (német népdal); Pásztorok, keljünk fel (kántáló); Porkahavak (regösének); Plugușorul; Repülj, madár; Sej, Nagyabonyban; Sorcova; Szegény vagyok; Szegénynek születtem; Szék városán verbuválnak; Szépen úszik a vadkacsa; Te álomszuszék ébredj (kánon); Tiszán innen, Dunán túl; Treci ploaie; Tudom, disznót jót öltetek (kántáló, dallama ua., mint Az Istennek szent angyala dallama); Túl a vizen learatták az árpát; Udvaromon jegenyefa; Udvaromon hármat fordult a kocsi; Vadvirágos erdő szélén; Vásárhelyen egy almafa; Zöld erdőben; Zöld fűre szokott a harmat leszállni.

Bárdos Lajos: *Az árgyélus kis madár, Csöndes kánon, Lám, megmondtam; Johannes Brahms: Egy édes hangú kismadár; Egressy Béni: Ereszkedik le a felhő, Ne menj, rózsám a tarlóra; George Enescu: Foaie verde firicel; A. Flechtenmacher: Hora unirii, Pe o stâncă neagră; B. Flies: Gyermekem, ó, aludjál; Ivășcanu: Livada; D. G. Kiriac: Cântec de toamnă; Kodály Zoltán: Hej, Dunáról fuj a szél, Magas fenyő; Liszt Ferenc: Hajnalozó; Franz Schubert: Altatódal, A pisztráng, Már olvad (kánon); Szerdahelyi J.: Magasan repül a daru; Vermesy Péter: Pimpimpáré 26, 37–43, 49 sz.*

5. Zenehallgatás – javaslatok

Bartók Béla: *Ne menj el, a Gyermekeknek c. füzetekből: Cickom, cickom, Anyám, édesanyám, Csillagok, csillagok, Hess páva, Megöltek egy legényt, Fehér László, Ūrögi kanásztánc; a Hegedű-duók-ból: Párnástánc, Szól a duda; Román táncok (hegedűre, hegedű-zongorára vagy kisenekarra); Kolindák (zongorára, válogatás); Mikrokozmosz, VI. füzet: Hat tánc bolgár ritmusban (2–3.); Cantata profana (a kolinda szöveg tartalma és zenei részletek); J. S. Bach: III. brandenburgi verseny I. tétel (G-dúr); IV. brandenburgi verseny I. tétel (G-dúr), II. tétel (é-moll). Beethoven: VI. szimfónia III. tétel. Georges Bizet: Carmen (részletek); Chopin: a Mazurkák-ból; Csajkovszkij: Diótörő, Hattyúk tava (részletek), VI., Patetikus szimfónia, II. tétel; Enescu: II. rapszódia. Grieg: Peer Gynt II. szvit: Solveig dala; Haydn: Évszakok (részletek). Kájoni János: Apor Lázár tánca; Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc; Kállai kettős (kórusra és zenekarra), Háy János (részletek a daljátékból); Liszt: XIV. rapszódia (Magasan repül a daru); W. A. Mozart: Varázsfuvola (részletek); Maurice Ravel: Bolero (részletek); Rossini: A sevillai borbély – nyitány; Schubert: Pisztrángötös – IV. tétel; Carl Maria von Weber: A bűvös vadász (részletek). Madrigálok (válogatás: homofon és polifon példák); Népzenei felvételek (Min. Ed. Inv. sokszorosított szalag és táncz-lemezek).*

Függelék hangnemek tanításához: Intonációs gyakorlatok a tanult hangnemek jellemző dallamfordulataival; hármashangzat-felbontás a dūr és harmonikus moll I., IV. és V. fokára.

Többszólamú és tonális érzék fejlesztéséhez: A szerkesztésmód megfigyelése ismert kánonokban, két- és háromszólamú polifonikus és homofon szerkesztésű művekben.

Improvizációhoz: Ismert népdalból iktassák ki a bővülést, visszaállítva a szimmetrikus arányokat (példa: *Kocsi szekér*). Adott dallamsor megismétlése kvinttel mélyebben és magasabban, zárlati ellentéttel is, ereszkedő kvintelő és visszatérő szerkezet létrehozása adott dallamsorból. Adott dallamsor ismétlése szekund- és terc-szekvenciában.

VIII. OSZTÁLY

A. Általános követelmények és tanítási tevékenység

1. Az énekes és hangszeres* előadókészség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
1.1. Adjanak elő kifejezően, egyénileg és csoportosan zeneműveket.	Előadás osztályban és ünnepélyeken, versenyeken
1.2. Az életkori sajátosságok okozta éneklési nehézségek leküzdése.	Speciális hangképző gyakorlatok egy és két szólamban

2. A zenei kifejezőeszközök megismerése és tudatos alkalmazása

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
2.1. Elemezzék a kottaképet az ismert szempontok szerint.	A zeneelméleti ismeretek alkalmazása
2.2. Olvassák kottából a művek témáit, dalokat és népdalokat.	Kottaolvasási és memorizálási gyakorlatok
2.3. Elemezzék a tanult és meghallgatott zeneművek formai egységeit.	Formaérzék-fejlesztő gyakorlatok
2.4. Különböztessék meg a polifon és homofon szerkesztésmódot.	Két- és háromszólamú vokális – esetleg hangszeres – művek éneklése, illetve megfigyelése hallás után és kottaképből

3. A zenei felfogóképesség fejlesztése

Általános követelmények	Tanítási tevékenység
3.1. Idézzék fel emlékezetből a meghallgatott művek témáját.	Memorizálás: kottából vagy hallás után
3.2. Különböztessék meg a tanult műfajokat és szerkezeti részeit.	Felismerés: vokális, vokálszimfonikus, hangszeres műfajok
3.3. Tájékozódjanak a zenei életben.	Ismeretekkel előkészített opera és hangverseny-látogatás, rádióhallgatás, tévé- és videonézés

B. A tanítás tartalma

1. Énekes és hangszeres tevékenységek

Népdalok és műdalok, könnyűzenei darabok egyéni és csoportos, élményt nyújtó éneklése, lehetőség szerint hangszeres kísérettel is. Az egyéni tehetségek kibontakoztatása népdal vagy más műfaj éneklésével. A hangszert ismerő tanulók szerepeltetése előadásokon.

Az életkori sajátosságok miatti szorongások feloldása. A tanulók átsegítése a mutálás időszakán.

Oldottabb metrikájú parlando, szabadabb rubato és feszes tempo giusto lüktetéssel éneklés további gyakorlása.

Ünnepi alkalmakra: egyházi népénekek is.

2. A zenei kifejezőeszközök, készségfejlesztés és ismeretek

a) Ritmus

A tanult ütemnemek és ritmusképletek gyakorlása, felismerésük a zenehallgatás során.

A zenemű karakterét, hangulatát kifejező ritmusféleségek felismerése és gyakorlása (például: induló, gyászinduló, tánc típusok ritmusa és ütemneme stb.).

b) Dallam

Ismétlés: a diatonikus hangrendszer kvintmodellje: a hét természetes fokból épült kvintsor tágítása előjegyzésekkel.

A tonális rendszer (dúr – moll) bővítése a kvintkörben: két keresztes és két bés hangnemekig.

c) A tempo szerepe az egyes zenei műfajok tételeinek jellemzésénél.

d) A dinamikai árnyalatok és hangszínek (énekhang fajták, hangszerelés) kifejező szerepe a zeneművekben.

e) Többszólamú érzék fejlesztése

A polifon és homofon szerkesztésmód tudatos megkülönböztetése a meghallgatott művekben.

f) Formaérzék-fejlesztés

Ismétlés: periódus, kis két- és háromtagúság, rondó.

A ciklikus műfajok részei: a tétel fogalma. A tételek lehetséges formai felépítése: szonátaforma, dalforma, triós forma, variációs forma, rondóforma.

3. A zenei műveltség elemei

A középkor egyházi és világi zenéje (gregorián ének, trúbádúr dal).

Reneszánszkori zene: énekes többszólamúság (motetta, madrigál); hangszeres táncok (Palestrina, Lassus stb.).

A 16–18. század magyar zenéje: históriás ének, virágének, táncok (Tinódi, Bakfark, Kájoni); egyházi népének: anyanyelvű cantio, protestáns népének.

Barokk zene: táncszvit, concerto grosso, fúga, vokálszimfonikus művek (oratórium, passió, mise, kantáta; protestáns korál). Zeneszerzők: Vivaldi, Bach, Händel stb.

Műfajok és formák a klasszicizmusban: a szonáta mint műfaj és forma; versenymű, szimfónia. Zeneszerzők: Haydn, Mozart, Beethoven.

Opera és balett: a műfaj szerkezete (ismétlés, lásd: VII. osztály). Zeneszerzők: Mozart, Rossini, Verdi, Wagner, Csajkovszkij, Erkel, Bizet, Puccini.

Vokális és hangszeres kis formák a romantikában: dal (lied), hangszeres karakterdarabok. Zeneszerzők: Schubert, Schumann, Mendelssohn, Chopin, Liszt.

Programzene. Szimfonikus költemény és nagyzenekari szvit. Rapszódia. Zeneszerzők: Brahms, Muszorgszkij, Liszt, Ducas, Debussy, Ravel, Enescu.

A népi dallamosság mint a 20. századi zene forrása (népdalfeldolgozások, a zeneművek népi ihletésű témái, népi tárgyú szinpadai zene). Zeneszerzők: Sztravinszkij, Bartók, Kodály, Constantinescu, Toduța.

A jazz és hatása a 20. század zenéjére, Gerschwin.

4. Énekelhető témák és dalok – javaslatok

C-dúr: Beethoven, I. Szimfónia, I.tétel; Schubert: *A hársfa*; C. M. von Weber: *A bűvös vadász* – a vadászok kara.

a-moll: Grieg – *Solveig dala*.

G-dúr: Bach: III. brandenburgi verseny, I. tétel, *János Passió* – korál: *Már nyugsznak a völgyek*; Schubert: *A pusztai rózsa*.

e-moll: Smetana: *Moldva*.

F-dúr: Erkel *Hunyadi László* – *Meghalt a cselszövő*; Bach: II. brandenburgi verseny, I. tétel; Vivaldi *A négy évszak* – *Az ősz* I. és III. tétel; Mozart *Varázsfuvola* – Sarastro és Papageno áriája; Verdi *Nabucco* – a rabszolgák kórusa.

d-moll: Britten a *Purcell-téma*;

D-dúr: Beethoven IX. szimfónia – *Örömóda*, *Hegedűverseny* I. és III. tétel; Bach *Parasztkantáta* – *Üdv rád és zárókórus*; Haydn *Londoni szimfónia* I. és IV. tétel; Mozart *Figaro házassága* – nyitány.

B-dúr: Couperin *Aratók*; Mozart *Figaro házassága* – *Cherubino ariettája*.

g-moll: Erkel *Bánk bán* – *bordal*.

Énekelhető fúgatémák: Bach *Das Wohltemperierte Klavier* I. kötet, á-moll, G-dúr, F-dúr, d-moll, B-dúr; II.kötet: C-dúr, é-moll, D-dúr, h-moll, B-dúr, g-moll.

5. Zenehallgatás – javaslatok

J. S. Bach: részletek szvitekből, a *Brandenburgi versenyek*-ből; *D-moll toccata és fuga*; preludiumok és fúgák a *Das Wohltemperierte Klavier*-ből (lásd: énekelhető témák); részletek: *Kávékantáta*, *Parasztkantáta*, *Máté Passió*. Bartók Béla: gyermek és női karok, *Cantata Profana* – fuga. Beethoven: *D-dúr hegedűverseny*, III. szimfónia – II. tétel, V. szimfónia – I. tétel, VII. szimfónia – III.tétel, IX. szimfónia – II. és IV. tétel. Bizet: a *Carmen*-ből a *Habanera*. Chopin valcerok, polonaise-k; Constantinescu: *Zongoraverseny* (részletek); Csajkovszkij: *Anyegin* – Tatjana áriája. Debussy: *Egy faun délutánja* (részletek), zongoradarabok; Paul Ducas: *A bűvészinás*; Erkel: *Bánk Bán* – *Bordal*, *Hazám, hazám*. Enescu: *Gyermekkorai benyomások*, *Falusi szvit*. Gerschwin: *Rapsody in blue*, *Egy amerikai Párizsban* (részletek). Händel: *Judás Makkabeus* – *Győzelmi dal*, *Tűzijáték-zene* (részletek); Joseph Haydn: *Teremtés* (részletek), londoni szimfóniak, I. tétel, IV. tétel. Kodály: *Molnár Anna* (vegyeskar), *Székelyfonó* (részletek), Vonósnégyes I. tétel. Lassus: *Visszhang*. Liszt: *La Campanella*, *Szerelmi álmok*, *Les Préludes*. L. Marenzio: *Alkony*; Felix Bartholdy Mendelssohn: *Dalok szöveg nélkül* (válogatás). Mozart: *G-moll szimfónia* – I. és III. tétel, d-moll zongoraverseny – I. tétel, *Don Giovanni* (részletek). Muszorgszkij: *Gyermekszoba* (dalok, válogatás), *Bolhadal*. Palestrina: *Már búcsúmat veszem*; Puccini: *Tosca* (részletek); Rossini: *A sevillai borbély* – *Figaro belépője*, *Rosina áriája*. Schubert: Dalok (válogatás); Schumann: *Gyermekjelenetek* (válogatás), Sztravinszkij: *Tűzmadár* (részlet). Verdi: *Rigoletto* – a herceg áriája, *Don Carlos* – *Fülöp király áriája*, *Trubadúr* – cigánykar. Sigismund Toduța: Miorița (részletek). Wagner: *A nürnbergi mesterdalnokok* – *Walter versenyáriája*.

Függelék

Dallamhoz: A kottaolvasási és hangnemfelismerési készség fejlesztése intonációs gyakorlatokkal (jellegzetes hangközök, fordulatok, hármashangzat-felbontások). A kottaolvasási gyakorlatok teremtsenek lehetőséget arra, hogy a zenei műfajok megismerése kapcsán minél több témát énekelhessenek a tanulók.

A zenetörténeti ismeretekről: A kerettervben a műfajok megismerése van előtérben, nem a zeneszerzők életrajzi adatai.

A meghallgatásra szánt zeneművek kiválogatásakor is fontos szempont a témák énekelhetősége, hangneme.

Könyvészet

- Albert E.: *Sok szép cigány leány*, Népi Alkotások Háza, Sepsiszentgyörgy, 1998.
- Almási I.: *Tavaszi szél vizet áraszt*, Kriterion, Bukarest, I.kiadás 1972, II. kiadás 1982.
- Almási I.: *Szilágysági magyar népzene*, Kriterion, Bukarest, 1979.
- Angi I.: *Zenetanítás és esztétikai élmény*, Zenetudományi írások, Bukarest, 1986, 7.1.
- Benkő A.: *Zenei kislexikon*, Kriterion, Bukarest, 1985.
- Benkő A.– Halmos K. – Verestői I. – Pálfi É.: *Ének-zene. Tankönyv a VIII. osztály számára*, Ed. Did.Ped., București, 1990.
- Benkő A.–Kovácsné Gábor A.–Maxim É.–Pálfi É.: *Ének-zene. Tankönyv a VII. osztály számára*, Ed. Did.Ped., București, 1996.
- Boros Z.: *Éneken hallottam, Régi magyar világi énekek*, Kriterion, Bukarest, 1981.
- Cocișiu I.: *Cântece populare românești*, Ed. Mus., București, 1966.
- Filip I.: *Furulyaiskola, Furulyamuzsika*, Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1998.
- Guttman G.–Márkos A.: *Ének-zene. Tankönyv az V.osztály számára*, Ed.Did.Ped. RA. București, 1994.
- Herțea I.–Almási I.: *245 melodii de joc – népi táncdallam – Tanzmelodien*, Casa Creăției Populare, Târgu Mureș, 1970.
- Jagamás J.: *Magyaró énekes népzeneje*, Kriterion, Bukarest, 1984.
- Jagamás J.: *Miért nem népdal?* In: A népzene mikrokozmoszában, Kriterion, Bukarest, 1984, 57.1.
- Jagamás J.-Faragó J.: *Romániai magyar népdalok*, Kriterion, Bukarest, 1974.
- Kovácsné Gábor A.-Maxim É.: *Ének - zene. Tankönyv a VI.osztály számára*, Ed. Did. Ped. București, 1998.
- Kulcsár G.: *Zene és játék*, Tinivár, Kolozsvár, 1998.
- László Bakk A.: *Erdő mélyén, esti csendben. Kánongyűjtemény*, Kriterion, Bukarest, 1974.
- Szenik I.: *A formaérzék fejlesztésének alapjai*, Zenetudományi írások, Kriterion, Bukarest, 1986, 46.1.
- Szenik I.: *Népzenetudomány. Magyar és román népzene*, Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1998.
- Valádi E.: *Zenetörténet a kezdetektől 1750-ig*, Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár, 1997.
- Vermesi P.–Szilágyi D.: *Pimpimparé*, Kriterion, Bukarest, 1976.
- Zoicaș L.: *Antologie din folclorul copiilor destinată instruirii muzicale*, Cons. de Muzică Gh. Dima, Cluj-Napoca, 1981.
- *200 cântece și doine*, ESPLA, București, 1954